

селянського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства».

Навіть незважаючи на певну некоректність зазначеного нормативного припису (адже Земельний кодекс України оперує словосполученням «земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства», а не «земельні ділянки особистого селянського господарства»), він також породжує запитання, а чи можна вести ефективне товарне сільськогосподарське виробництво чи фермерське господарство на земельних ділянках площею 2 га (саме такі землі використовуються для ведення особистих селянських господарств згідно з законодавством України)? Також незрозуміло, яким чином зазначене положення щодо таких можливих варіантів використання земельних ділянок цих господарств співвідноситься із нетоварною природою особистого селянського господарства.

Підсумовуючи викладене зазначимо, що правове регулювання ведення особистих селянських господарств в Україні далеке від досконалості. Новітні приписи законодавства України фактично ставлять під сумнів нетоварний характер діяльності з ведення особистих селянських господарств, що може негативно вплинути на їх подальше функціонування.

М. В. Шульга

професор, д-р юрид. наук, завідувач кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасна проблема забезпечення сталого розвитку сільських територій комплексна та багатогранна. Її виникнення зумовлене низкою факторів, у тому числі непродуманим проведенням земельної та аграрної реформ, у процесі реалізації яких здійснювався безуспішний пошук дбайливого господаря на землі, та відбулося подрібнення земельних ділянок сільськогосподарського призначення за результатами їх приватизації. Дослідженням цієї проблеми опікуються представники різних правових наук. Правове забезпечення сталого розвитку сільських територій сьогодні здійснюється нормами земельного, аграрного, адміністративного та інших галузей законодавства.

Перехід України до ринкових умов господарювання змінив вектор державної аграрної політики, основними складовими якої Законом України від 18 жовтня 2005 р. «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» визнано розв'язання соціальних проблем сільського населення та забезпечення комплексного і сталого розвитку сільських територій. Сталий розвиток сільських територій можливий лише через їх комплексний розвиток. В основі останнього лежить збалансоване поєднання економічної, екологічної та соціальної складових.

На розвиток сільських територій позитивний вплив мали створювати, насамперед, спеціальні державні та регіональні програми. Так, постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158 було затверджено Державну цільову програму розвитку українського села до 2015 р. Водночас Комітетом з економічних реформ при Президенті України була затверджена Програма економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». Реалізація перелічених державних програм мала важливе значення. Вони були спрямовані перш за все на створення економічних умов для забезпечення розвитку сільських територій. Їх реалізація була зорієнтована також на підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та аграрного сектору в цілому. Як відомо, саме аграрний сектор забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність держави. Він формує 17 % валового внутрішнього продукту та близько 60 % фонду споживання населення й створює умови для розвитку сільських територій.

На момент прийняття програм серед найгостріших проблем на селі були визначені: відсутність мотивації до праці, бідність та трудова міграція, безробіття, занепад соціальної інфраструктури, поглиблення демографічної ситуації та вимирання сіл. Достатньо сказати, що, наприклад, із 1991 р. по 2012 р. з мапи України зникло 640 сільських населених пунктів. Найбільше в Київській області – 94 й на Полтавщині – 55 [1].

Серед основних причин виникнення наведеної низки проблем на законодавчому рівні були названі: незадовільне законодавче забезпечення, неналежний захист права власності селян на землю та майно, недостатній рівень фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва та соціальної сфери села і багато іншого.

Вирішити зазначені проблеми планувалося шляхом: а) здійснення чіткого розмежування функцій і повноважень центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері розвитку сільських територій; б) удосконалення на законодавчому рівні міжбюджетних відносин центральних та місцевих органів виконавчої влади, зокрема тих, що пов'язані з вирішенням питань фінансування проектів комплексного розвитку сільських територій; в) забезпечення впровадження соціальних стандартів та нормативів у сільській місцевості та ін.

Окрім того, зазначені державні програми пов'язували забезпечення сталого розвитку сільських територій з необхідністю подальшого реформування земельних відносин. Йшлося, зокрема, про забезпечення їх розвитку шляхом удосконалення державного земельного кадастру, розвитку рекреаційного та оздоровчого землекористування, землевпорядкування сільських територій, охорони та підвищення родючості ґрунтів, удосконалення системи моніторингу земель, формування ринку земель сільськогосподарського призначення.

Спеціальний Закон України від 07.07.2011 р. «Про Державний зе-

мельний кадастр» визначає правові, економічні та організаційні основи діяльності у сфері державного земельного кадастру. Його призначення полягає в забезпеченні необхідною інформацією органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зацікавлених підприємств, установ та організацій, а також громадян з метою регулювання земельних відносин, раціонального використання та охорони земель, визначення розміру плати за землю і цінності земель у складі природних ресурсів, контролю за використанням та охороною земель, економічного та екологічного обґрунтування бізнес-планів та проектів землеустрою.

На виконання вимог державних цільових програм, які безпосередньо або опосередковано спрямовані на забезпечення сталого розвитку сільських територій, прийнято ряд підзаконних нормативно-правових актів. Йдеться, наприклад, про постанову Кабінету Міністрів України від 11.02.2010 р. «Про затвердження нормативів оптимального співвідношення культур у сівозмінах в різних природно-сільськогосподарських регіонах» та ін.

Певні перспективи сталого розвитку сільських територій пов'язані із внесенням Законом України від 28.12.2014 р. № 712 змін до Податкового кодексу України. Йдеться, зокрема, про віднесення плати за землю до місцевих податків. Наповнення місцевих бюджетів від земельних платежів дозволить сформуванню фінансову основу місцевого самоврядування та підвищити самостійність місцевих рад у вирішенні низки питань, в тому числі і в сфері розвитку сільських територій.

1. Сільські вісті. – 2015. – 7 квітня. – № 38 (19233).

А. М. Статівка

д-р юрид. наук, професор кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

АГРАРНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕЯКИХ ПРИРОДНИХ ОБ'ЄКТІВ

Аграрна реформа в нашій країні, яка ще не завершена, потребує відносно тривалого перехідного періоду, а не поспішного закріплення на законодавчому рівні пріоритетного права приватної власності на землю як об'єкта природних ресурсів та «зручного» економічного і політичного моменту для її проведення. В теоретичному плані на початку реформи необхідно було б здійснити системні розробки з поетапним корегуванням стратегії становлення, всебічного розвитку комплексу аграрних відносин ринкового характеру. Слушно було б з'ясувати питання щодо наукових обґрунтувань, вибору пріоритетів у провадженні реформи, напрацювання й використання адекватних заходів економічного характеру, правового забезпечення виробничих процесів та ін. Це дозволило